

Radosław Krajewski

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0002-3413-2955

radekkrajewski@ukw.edu.pl

Odpowiedzialność karna sprawców przemocy domowej za niewypełnianie nakazów, zakazów i obowiązków nakładanych na nich w związku z jej stosowaniem

Wstęp

Przemoc domowa, wcześniej nazywana w języku prawnym jako przemoc w rodzinie i nadal tak najczęściej określana w dyskursie publicystycznym i naukowym, jest istotnym problemem społecznym, co jest zarówno oczywiste, jak i nieustannie warte podkreślenia. Jak bowiem słusznie wskazuje Malwina Misiąg, przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz do poszanowania godności osobistej. Przemocy takiej doświadczają osoby słabsze fizycznie i psychicznie bądź niezaradne życiowo, a dane statystyczne jasno pokazują, że takimi osobami najczęściej są kobiety i dzieci¹. Według Iwony Gumowskiej przemoc w rodzinie zawsze powoduje cierpienie psychiczne, a często i fizyczne, niejednokrotnie niszczy życie ofiar i więzi rodzinne, jest przyczyną ucieczek z domów kobiet i dzieci, a nierzadko reprodukuje się w kolejnych pokoleniach. Dlatego niezbędne jest niesienie szeroko zakrojonej pomocy całej rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb i oczekiwań osób pokrzywdzonych². Ustawodawca, chcąc uczynić temu zadość, a tym samym zmniejszyć jej rozmiary – bo przecież nie zlikwidować ją zupełnie, gdyż taki skutek jest niestety nieosiągalny – wprowadza różne rozwiązania prawne, których celem jest pomoc dla osób doznających przemocy oraz oddziaływanie wobec osób ją stosujących.

¹ M. Misiąg, *Przemoc w rodzinie*, [w:] B. Szluz, M. Bozacka (red.), *Wybrane kategorie problemów społecznych*, Rzeszów 2017, s. 59.

² I. Gumowska, *Skala i struktura zjawiska przemocy w rodzinie*, [w:] Ł. Wirkus, P. Kozłowski (red.), *Przemoc w rodzinie – ujęcie interdyscyplinarne*, Kraków 2017, s. 113.

Stanowi to zadośćuczynienie wołaniem specjalistów zajmujących się przemocą domową. Przykładowo, już ponad dwie dekady temu Władysław Ratyński pisał, że pomaganie członkom rodziny, w których występuje przemoc, nie może ograniczać się do pomagania ofiarom, lecz musi również obejmować interwencję i powstrzymanie jej sprawców, którzy powinni być poddawani działaniom korygującym ich zachowania. Ofiary powinny być otaczane opieką w ich naturalnych środowiskach, a zasadniczy nacisk powinien być położony na sprawcę zła – krzywdziciela rodziny, który powinien dotkliwie odczuwać konsekwencje swojego postępowania i powinien być odseparowany od rodziny³.

Rozwiązań takich, tj. skierowanych na oddziaływanie wobec sprawców przemocy domowej, jest coraz więcej. Są one kompetencyjnie rozdzielone między różne podmioty zaangażowane w pomoc na rzecz pokrzywdzonych przemocą domową oraz w działania wobec jej sprawców. Mają one zastosowanie na różnych etapach stosowania przemocy domowej w sensie czy to działań *ad hoc*, czy to w następstwie decyzji zespołów interdyscyplinarnych albo rozstrzygnięć sądowych, w tym w związku z rozstrzygnięciem sprawy o znęcanie się nad osobą najbliższą lub osobą zależną.

Celem niniejszego opracowania jest kompleksowa – w znaczeniu zakresu przedmiotowego, bez zagłębienia się w szczegóły z racji ograniczonych ram objętościowych artykułu – analiza podstaw prawnych odpowiedzialności karnej sprawców przemocy domowej za niewypełnianie nakazów, zakazów i obowiązków nakładanych na nich w związku z jej stosowaniem wraz z regulacjami wyznaczającymi te nakazy, zakazy i obowiązki. Są one rozporoszone w kilku aktach prawnych, przy czym niewypełnianie części z nich wyczerpuje znamiona wykroczeń, a inne są przestępstwami.

Jest to ujęcie nowatorskie o tyle, że we wcześniejszej literaturze przedmiotu, jeśli chodzi o całokształt problematyki przemocy domowej, nie zanalizowano w ogóle tego zagadnienia, którego także praktyczne – obok dogmatycznego – znaczenie jest istotne. Jest tak dlatego, że osoby stosujące przemoc domową, bez środków nacisku na nich właśnie w postaci czy to groźby odpowiedzialności karnej, czy już takiej odpowiedzialności jeszcze w większym zakresie niż to jest aktualnie, nie poddawałyby się nakazom, zakazom i obowiązkom na nie nakładanym w związku z ich zachowaniem godzącym w dobra osób doznających z ich strony takiej przemocy. Nie ma w tym niczego szczególnego, bo tak samo jest z prewencyjną i represyjną rolą odpowiedzialności karnej we wszystkich innych, tj. spoza przestrzeni przemocy domowej, obszarach naszego życia. Już samo ustawowe zagrożenie karami kryminalnymi ma działać mobilizująco na ludzi, aby skłaniać ich do przestrzegania rozmaitych nakazów i zakazów, a ich wymierzanie przez sądy oraz w ramach postępowania mandatowego przez uprawnione do tego podmioty ma proces ten umacniać w sen-

³ W. Ratyński, *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, Warszawa 2003, s. 728, 732.

sie ich roli wychowawczej oraz prewencyjnej na przyszłość, tak aby sprawca nie dopuścił się kolejnych takich czynów. Taka jest też rola odpowiedzialności karnej w przypadkach niezastosowania się osób stosujących przemoc domową do nakazów, zakazów i obowiązków nakładanych na nich w celu ochrony osób jej doznających, jak i zmiany ich postawy życiowej w kierunku niestosowania przemocy domowej w przyszłości.

Wykroczenie niestosowania się do nakazu natychmiastowego opuszczenia przez osoby stosujące przemoc domową wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz do zakazów zbliżania się do tych miejsc, zbliżania się do osób doznających przemocy domowej, kontaktowania się z nimi i wstępu do miejsc pracy lub nauki takich osób

W ochronie praw osób doznających przemocy domowej pierwszoplanowe znaczenie ma możliwie najszybsza reakcja wobec osób stosujących taką przemoc, co zgodnie z aktualnymi rozwiązaniami prawnymi następuje na podstawie decyzji policjantów oraz żołnierzy Żandarmerii Wojskowej, którzy podejmują interwencje w tym zakresie. Chodzi tym samym o to, aby sprawca musiał opuścić wspólne miejsce zamieszkania jego i ofiary lub ofiar przemocy domowej, jak też o to, aby nie mógł się on do niej lub do nich zbliżać i z nimi się kontaktować. Innymi słowy to sprawca ma „uciekać”, a nie mają to czynić, jak miało to miejsce wcześniej, osoby doznające przemocy domowej, które nadal mogą szukać schronienia w specjalnie urządzonych dla nich miejscach (opiera się to jednak na ich wyborze, ale nie na jego braku).

Zgodnie z art. 15aa ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji⁴ policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową, w rozumieniu przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Ust. 5 tego artykułu precyzuje, że policjant w nakazie i zakazie wskazuje obszar lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc domową jest obowiązana zachować.

Art. 15aaa ust. 1 ustawy wskazuje, że policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, zakaz zbliżania się do tej osoby na wyrażoną w metrach odległość lub zakaz kontaktowania się z osobą doznającą

⁴ T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 171 z późn. zm.

przemocy domowej. Na podstawie ust. 2 tego artykułu jeżeli osoba doznająca przemocy domowej uczęszcza do szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, uprawia sport lub pracuje, policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy i przebywania na tym terenie, chyba że osoba stosująca przemoc jest tam zatrudniona lub pobiera naukę.

Zgodnie z art. 15aab ust. 1 i 2 ustawy nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu mogą być stosowane łącznie i są one natychmiast wykonalne. Art. 15ai ust. 1 ustawy przewiduje, że w okresie obowiązywania nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu Policja przynajmniej trzykrotnie sprawdza, czy nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu nie są naruszone, a także podejmuje niezbędne czynności, przy czym pierwsze sprawdzenie odbywa się następnego dnia po wydaniu nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu. Ustalenie, że nie są one przestrzegane, otwiera przestrzeń do podjęcia kroków ku odpowiedzialności karnej osoby stosującej przemoc domową.

Nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania i zakaz wstępu tracą moc po upływie 14 dni od dnia ich wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, którym zostały one przedłużone, o czym przesądza art. 15ak ust. 1 ustawy.

Z uwagi na ograniczone ramy objętościowe niniejszego opracowania, które skupia się na odpowiedzialności karnej za łamanie przedmiotowych nakazów i zakazów, a nie na nich samych, trzeba wskazać na literaturę *stricte im poświęconą*, gdzie autorzy scharakteryzowali je kompleksowo. W odrębnym artykule, a i najszerzej, gdy chodzi o szczegółowość dociekań i wniosków z nich płynących, choć jedynie odnośnie do opuszczenia mieszkania i zbliżania się do niego, uczynił to Józef Jagieła⁵. Nakazowi opuszczenia lokalu odrębny artykuł poświęciły Justyna Karaźniewicz i Monika Kotowska, w szczególności analizując jego przesłanki i znaczenie dla pokrzywdzonych⁶. Do regulacji tych w kontekście ostatniej ich nowelizacji odniosła się Sylwia Spurek⁷. Tak samo zrobili Piotr Piskozub i Grzegorz Wrona⁸.

⁵ J. Jagieła, *Nakazanie przez Policję osobie stosującej przemoc w rodzinie opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, [w:] J. Jagieła, R. Kulski (red.), *Symbolae Andreae Marciniak dedicate. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Marciniakowi*, Warszawa 2022, s. 309–333.

⁶ J. Karaźniewicz, M. Kotowska, *Police barring order as a means of protecting victims of domestic violence in polish legal system*, „Prawo w Działaniu” 2023, nr 53, s. 40–63.

⁷ S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 704–716.

⁸ P. Piskozub, G. Wrona, *Przeciwdziałanie przemocy domowej – analiza zmian*, Warszawa 2023, s. 105–109.

Wskazać trzeba, że uprawnienia w tym zakresie, podobnie jak Policja, ma także Żandarmeria Wojskowa w relacji do żołnierzy. Owe uprawnienia regulują art. 18a–18k ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej oraz wojskowych organach porządkowych⁹.

Odrębnym trybem opuszczenia przez sprawcę przemocy domowej wspólnie zajmowanego z jej ofiarą lub ofiarami mieszkania oraz zakazów zbliżania się i kontaktowania z nimi jest tryb przewidziany przez ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przemocy domowej¹⁰. Jej art. 11a ust. 1 stanowi, że jeżeli osoba stosująca przemoc domową, wspólnie zajmująca mieszkanie, swoim zachowaniem, polegającym na stosowaniu przemocy domowej, czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba doznająca tej przemocy może żądać, aby sąd, właściwy według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego¹¹ o postępowaniu nieprocesowym, zobowiązał ją do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazał zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Ust. 2 tego artykułu przewiduje, że rozwiązanie to stosuje się również w przypadkach, gdy osoba doznająca przemocy domowej opuściła wspólnie zajmowane mieszkanie z powodu stosowania wobec niej przemocy w tym mieszkaniu, jak też wówczas, gdy osoba stosująca przemoc domową opuściła wspólnie zajmowane mieszkanie, oraz wtedy, gdy osoba stosująca przemoc domową okresowo lub nieregularnie przebywa w mieszkaniu wspólnie z osobą doznającą przemocy domowej.

Art. 11aa ust. 1 ustawy stanowi, że osoba doznająca przemocy domowej może żądać, aby sąd, o którym mowa w jej art. 11a ust. 1, wydał wobec osoby stosującej przemoc domową zakaz zbliżania się do niej na wyrażoną w metrach odległość lub zakazał osobie stosującej przemoc domową kontaktowania się z nią, gdy osoba stosująca przemoc domową swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy domowej stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy. Na podstawie ust. 2 tego artykułu osoba doznająca przemocy domowej może żądać wydania zakazu kontaktowania się z nią także, gdy osoba stosująca przemoc domową nęka ją za pomocą środków komunikacji elektronicznej na odległość, wzbudzając u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnie narusza jej prywatność. Natomiast jego ust. 4 przewiduje, że jeżeli osoba doznająca przemocy domowej uczęszcza do szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, uprawia sport lub pracuje, może ona żądać, aby sąd, o którym mowa w art. 11a ust. 1 ustawy, wydał wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającej zagrożenie dla jej życia lub zdrowia, zakaz wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego,

⁹ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1214 z późn. zm.

¹⁰ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1249 z późn. zm.

¹¹ T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 z późn. zm.

do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie.

Przepisy te stanowią materialnoprawną podstawę przedmiotowych nakazów i zakazów, zaś postępowanie co do nich toczy się na podstawie art. 560²–560¹² Kodeksu postępowania cywilnego. Znaczenie mają także art. 755²–755⁴ tego aktu prawnego, gdy chodzi o postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

Rozwiązania te szerzej scharakteryzowała Sylwia Spurek¹², uczynili to również Piotr Piskozub i Grzegorz Wrona¹³. Istotny wkład w rozwój wiedzy w tym zakresie ma także artykuł Aleksandry Budniak-Rogali¹⁴.

Niestosowanie się do tych nakazów i zakazów jest wykroczeniem z art. 66b ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń¹⁵. Artykuł ten w § 1 przewiduje, że kto nie stosuje się do wydanego przez Policję, na podstawie art. 15aa ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, albo przez Żandarmerię Wojskową, na podstawie art. 18a ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, albo przez Policję, na podstawie art. 15aaa ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, albo Żandarmerię Wojskową, na podstawie art. 18aa ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy, i przebywania na tym terenie, gdy osoba doznająca przemocy domowej przebywa na ich terenie, albo przez sąd postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia przez przedłużenie obowiązywania tego nakazu i zakazu lub tych zakazów, albo zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub wydanie zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie, o których mowa w art. 11a ust. 1 i art. 11aa ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r., albo przez sąd postanowie-

¹² S. Spurek, op. cit., s. 355–378.

¹³ P. Piskozub, G. Wrona, op. cit., s. 81–85.

¹⁴ A. Budniak-Rogali, *Postępowanie w przedmiocie odizolowania osoby stosującej przemoc w rodzinie od osób dotkniętych tą przemocą (art. 560² i n. KPC) – zagadnienia wybrane*, [w:] J. Jagieła, R. Kulski (red.), op. cit., s. 195–214.

¹⁵ T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2119 z późn. zm.

nia o zobowiązaniu osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub o zakazie zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub o zakazie wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie, o których mowa w art. 11a ust. 1 i art. 11aa ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Zgodnie z § 2 tego artykułu tej samej karze podlega, kto umyślnie nie stosuje się do wydanego przez Policję, na podstawie art. 15aaa ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, albo Żandarmerię Wojskową, na podstawie art. 18aa ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, zakazu zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej na wyrażoną w metrach odległość lub zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, albo przez sąd postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia przez przedłużenie obowiązywania zakazów, o których mowa w pkt 1, albo wydanie zakazu zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej na wyrażoną w metrach odległość lub zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, o których mowa w art. 11aa ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, albo przez sąd postanowienia o zakazie zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej na wyrażoną w metrach odległość lub o zakazie kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, o których mowa w art. 11aa ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Opisy tych czynów zabronionych są obszerne i językowo dość skomplikowane, a więc w istocie kazuistyczne, choć ich zakres podmiotowy i przedmiotowy nie budzi wątpliwości. Interpretować je zawsze jednak trzeba w ścisłym powiązaniu z przepisami wskazanymi w ustawach, a dotyczącymi przedmiotowych zakazów i nakazów, na zasadzie synergii norm sankcjonowanych i sankcjonujących. Tylko bowiem wówczas już w konkretnych przypadkach da się ustalić czy, a jeśli tak, to w jaki sposób i w jakim okresie, sprawca swoim zachowaniem będącym działaniem lub zaniechaniem wypełnił znamiona przedmiotowych wykroczeń.

Zdaniem Magdaleny Budyn-Kulik zachowanie sprawcy polega na niestosowaniu się do przedmiotowych nakazów i zakazów, co może polegać zarówno na zaniechaniu w postaci nieopuszczenia mieszkania, jak i na działaniu, gdy sprawca zbliża się do tego mieszkania. Wykroczenie to ma charakter formalny, gdyż do jego znamion nie należy skutek, jak choćby w postaci wzbudzenia poczucia zagrożenia u pokrzywdzonego. Owo wykroczenie co do zasady ma

charakter powszechny, gdyż może je popełnić każda osoba, wobec której Policja lub sąd wydały przedmiotowe nakazy lub zakazy, zaś w relacji do niestosujących się do nich żołnierzy ma ono charakter indywidualny. Zdaniem wspomnianej autorki indywidualnym przedmiotem ochrony art. 66b Kodeksu wykroczeń jest autorytet organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości w postaci respektowania określonych rozstrzygnięć. Pośrednio chroniony jest tu więc także porządek publiczny w postaci zapewnienia przestrzegania ograniczeń i zakazów orzeczonych w zgodny z prawem sposób oraz dobro pokrzywdzonych przemocą domową¹⁶. Wydaje się, że to ostatnie dobro jest zasadniczym przedmiotem ochrony analizowanego wykroczenia. Wszak chodzi tu przede wszystkim o zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej spokoju ze strony jej sprawców poprzez zastosowanie się przez nich do przedmiotowych nakazów i zakazów, a w dalszej kolejności chodzi także o jakkolwiek pojęty autorytet Policji, Żandarmerii Wojskowej i sądów.

Zaznaczenia wymaga „surowość” ustawowego zagrożenia karami za te wykroczenia, gdyż także karą aresztu, która jest najsurowszą z kar za wykroczenia, która relatywnie, to jest gdy widzieć to przez pryzmat liczby czynów zabronionych jako wykroczenia kodeksowe i pozakodeksowe, rzadko za nie grozi. Ustawodawca zdecydował się na zagrożenie i tą karą za przedmiotowe wykroczenia, więc rozumieć to trzeba tak, że postrzega je jako poważne, w tym gdy chodzi o stopień ich społecznej szkodliwości, jak i dla poszczególnych osób doznających przemocy domowej.

Zgodnie z art. 90 § 2a ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia¹⁷ do sprawców tego wykroczenia stosuje się postępowanie przyspieszone. Jest to bardzo dobre rozwiązanie, które umożliwia szybką prawnokarną reakcję wobec sprawców przemocy domowej, niezbędna do zapewnienia ochrony osób jej doznających.

Wykroczenie niestosowania się do nakazu uczestnictwa przez osoby stosujące przemoc domową w programach korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej w art. 4 ust. 6 stanowi, że osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub programach psycho-

¹⁶ M. Budyn-Kulik, *Wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym*, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 496–497.

¹⁷ T.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1124 z późn. zm.

logiczno-terapeutycznych dla takich osób, ma obowiązek, po pierwsze, zgłosić się do uczestnictwa w nich; po drugie, dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w nich. Osoba taka zobowiązana jest ukończyć programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową lub programy psychologiczno-terapeutyczne dla takich osób w terminach określonych przez podmiot realizujący te programy, jak też dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ich ukończeniu. Z przepisu tego wynika więc kilka obowiązków w przedmiotowym zakresie, z których muszą wywiązać się osoby stosujące przemoc domową. Mianowicie jest to zgłoszenie się do uczestnictwa w przedmiotowych programach, dostarczenie zaświadczenia o tym, ich ukończenie i dostarczenie zaświadczenia o tym.

Za niezastosowanie się do któregośkolwiek z tych obowiązków grozi odpowiedzialność karna. Zgodnie bowiem z art. 66c Kodeksu wykroczeń kto uporczywie nie stosuje się do obowiązków określonych w art. 4 ust. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny.

Jest ona możliwa pod warunkiem, że zaniechanie sprawy cechuje uporczywość, co wprost wynika z przedmiotowego przepisu. Znamię uporczywości widzieć trzeba w perspektywie obiektywno-subiektywnej. Pierwszy element polega na trwaniu stanu niewypełniania przedmiotowych obowiązków przez dłuższy czas, drugi zaś sprowadza się do nastawienia psychicznego sprawcy do tego zaniechania wyrażającego się w niechęci do jego zmiany i uczynienia zadość tym obowiązkom, których to nastawienie charakteryzuje nieustępliwość lub przynajmniej zupełnie lekceważące podejście do nich. Dla zaistnienia podstaw odpowiedzialności potrzeba więc obu tych elementów: temporalnego i motywacyjnego.

Co do pierwszego z nich, to art. 9b ust. 13 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej stanowi, że w przypadku niedostarczenia grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenia, o którym mowa w art. 4 ust. 6 pkt 2, w terminie 90 dni od dnia doręczenia skierowania, o którym mowa w ust. 11 pkt 3, albo niedostarczenia zaświadczenia, o którym mowa w art. 4 ust. 6 pkt 4, w terminie 30 dni od dnia ukończenia programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową lub programu psychologiczno-terapeutycznego dla takich osób, grupa diagnostyczno-pomocowa niezwłocznie występuje do zespołu interdyscyplinarnego o złożenie zawiadomienia, o którym mowa w ust. 8 pkt 6. W przepisie tym ustawodawca wskazuje, że chodzi o zawiadomienie o popełnieniu przez osobę stosującą przemoc domową przedmiotowego wykroczenia po upływie tych terminów. Ich upływ nie oznacza jednak, że osoba stosująca przemoc domową popełniła przedmiotowe wykroczenie, gdyż może zdarzyć się, że zaniechanie przez nią dopełnienia rzeczonych obowiązków nie wynika z jej niechęci, lecz z obiektywnie istniejących przeszkód, jak choćby choroby czy nawet tymczasowego aresztowania albo odbywania

kary pozbawienia wolności. Wówczas osoba stosująca przemoc domową zobowiązana do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych lub programach psychologiczno-terapeutycznych nie będzie w stanie zgłosić się do uczestnictwa w nich, czy też nie będzie w stanie ich ukończyć, jak i dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenia odnośnie do jednej lub drugiej powinności.

Jak słusznie wskazuje M. Budyn-Kulik, wykroczenie to ma charakter formalny, gdyż do jego znamion nie należy żaden skutek. Ma ono charakter powszechny, bowiem może je popełnić każdy, kto został skierowany przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w odpowiednim programie. Autorka uważa, że indywidualnym przedmiotem ochrony jest tu autorytet zespołów interdyscyplinarnych, ubocznym zaś dobro osób pokrzywdzonych przemocą domową poprzez modyfikację zachowania się jej sprawców¹⁸. Wydaje się, że to drugie dobro ma nawet znaczenie ważniejsze niż autorytet zespołów interdyscyplinarnych, na co wskazuje całościowe spojrzenie na istotę tych programów i ich znaczenie dla zmiany postaw życiowych osób stosujących przemoc domową.

Porównując wykroczenie z art. 66b Kodeksu wykroczeń z wykroczeniem z art. 66c tego aktu prawnego, nie sposób nie dostrzec dwóch różnic. Mianowicie drugie z wykroczeń nie jest zagrożone karą aresztu, a jedynie karami ograniczenia wolności i grzywny, a nadto nie może w stosunku do jego sprawców znaleźć zastosowania tryb przyspieszony. Widzieć to trzeba jako mające związek z „łagodniejszym” postrzeganiem przez ustawodawcę zachowań sprawców przemocy domowej, którzy nie uczestniczą w programach korekcyjno-edukacyjnych lub w programach psychologiczno-terapeutycznych w porównaniu z tymi, którzy nie stosują się do nakazów opuszczenia mieszkania i zakazów zbliżania się do pokrzywdzonych i kontaktowania się z nimi. *Prima facie* jest w tym rozróżnieniu pewna proporcjonalność, ale gdy brać pod uwagę względy skuteczności oddziaływania na sprawców przemocy domowej, dłaczego zmiana ich postaw życiowych poprzez udział w takich programach może mieć istotne znaczenie, postulować należy „ujednoczenie” tych wykroczeń w obu obszarach, a tym samym za zasadne uznać wprowadzenie w ramach ustawowego zagrożenia karami w przypadku wykroczenia z art. 66c Kodeksu wykroczeń także kary aresztu, jak też objęcie go postępowaniem przyspieszonym.

¹⁸ M. Budyn-Kulik, op. cit., s. 499–500.

Przestępstwo niestosowania się przez osoby skazane za przestępstwo przemocy domowej do zakazów kontaktowania się z jego ofiarami, zbliżania się do nich oraz nakazów opuszczenia lokali zajmowanych wspólnie z nimi

Wśród środków karnych ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny¹⁹ w art. 41a § 1 przewiduje możliwość orzeczenia przez sąd zakazu przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, co dotyczy także sprawców przestępstw z użyciem przemocy, w tym zwłaszcza przemocy wobec osoby najbliższej. Zakazy te lub nakazy mogą być połączone z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego przez sąd organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób może być również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego. Zgodnie z § 3a tego artykułu w razie orzeczenia nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym za przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece sąd orzeka na ten sam okres zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego. Jego § 4 stanowi, że orzekając zakaz zbliżania się do określonych osób, sąd wskazuje odległość od osób chronionych, którą skazany obowiązany jest zachować. Natomiast jego § 6 precyzuje, że zakaz kontaktowania się z określoną osobą obejmuje wszelkie czynności związane z próbą nawiązania kontaktu z osobą chronioną, w tym podejmowane przez skazanego za pośrednictwem innej osoby lub z wykorzystaniem sieci teleinformatycznej.

Rozwiązania te są gruntownie opisane w literaturze przedmiotu. Tytułem przykładu, spośród najnowszych wypowiedzi przedstawicieli nauki warto wskazać komentarze do Kodeksu karnego, w tym autorstwa Ryszarda A. Stefańskiego²⁰, Wojciecha Zalewskiego²¹, Agaty Ziółkowskiej²² oraz Damiana Szeleszczuka²³. Co do istoty nie budzą one większych wątpliwości interpretacyjnych, a jedyne, do czego można mieć wątpliwości, to że ten środek karny ma postać fakultatywną, tj. że sąd może, a nie musi, go orzec (to drugie byłoby konieczne choćby w sytuacjach stosowania przemocy domowej połączonej ze szczegó-

¹⁹ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17.

²⁰ R.A. Stefański, *Środki karne*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 401–407.

²¹ W. Zalewski, *Środki karne*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna. Art. 1–116*, Warszawa 2021, s. 762–771.

²² A. Ziółkowska, *Środki karne*, [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 285–298.

²³ D. Szeleszczuk, *Środki karne*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 459–465.

nym okrucieństwem, jak też długotrwałej przemocy domowej). Dlatego postuluje należyć, a przynajmniej rozważyć, na ile – na wzór niektórych innych środków karnych – i ten środek nie powinien mieć zarówno formy fakultatywnej, jak i obligatoryjnej.

W sytuacji gdy sprawca nie stosuje się do przedmiotowych nakazów i zakazów, wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 244 Kodeksu karnego, które dotyczy niestosowania się do środków karnych w ogóle. Jak słusznie zauważa Aleksander Herzog, ma ono charakter indywidualny, gdyż może je popełnić jedynie osoba, wobec której orzeczono przedmiotowy środek karny. Zdaniem wspomnianego autora jego bezpośrednim przedmiotem ochrony jest prawidłowe wykonywanie konkretnego orzeczenia sądu²⁴, w tym przypadku zakazów kontaktowania się z ofiarami przemocy domowej, zbliżania się od nich oraz nakazów opuszczenia lokali zajmowanych wspólnie z nimi. Zatem dalszym, ale równie ważnym (jeśli nie ważniejszym) takim przedmiotem ochrony jest dobro osób doznających przemocy domowej.

Rację ma Igor Zgoliński, że przestępstwo to ma charakter formalny, a jest ono możliwe do popełnienia zarówno w formie działania, jak i zaniechania²⁵. Zbliżanie się do ofiar przemocy domowej będzie popełnione w formie działania, a nieopuszczenie lokalu wspólnie z nimi zajmowanego będzie bezprawnym zaniechaniem. Jest ono zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, stanowiąc zagrożenie w ogóle, a gdy widzieć je przez pryzmat innych przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości w szczególności, stosunkowo wysokie, ale w istocie prawidłowe, gdy brać pod uwagę społeczną szkodliwość niestosowania się do przedmiotowych zakazów, jak i taki ich wymiar dla osób, które dzięki nim mogą czuć się bezpiecznie, co w szczególności dotyczy osób dotkniętych przemocą domową.

Przestępstwo niestosowania się do środków zabezpieczających orzekanych wobec sprawców przemocy domowej

Dla ochrony osób doznających przemocy domowej istotne znaczenie ma także stosowanie wobec jej sprawców środków zabezpieczających, tak wobec tych, którzy dopuścili się ich w związku z zaburzeniami osobowości o takim charakterze lub nasileniu, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, ale także gdy zachowują się tak w związku z uzależnieniem od alkoholu, środka

²⁴ A. Herzog, *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] R.A. Stefański (red.), op. cit., s. 1712–1714.

²⁵ I. Zgoliński, *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] V. Konarska-Wrzesek (red.), op. cit., s. 1179.

odurzającego lub podobnie działającego środka, a nawet w stanie poczytalności ograniczonej lub niepoczytalności. Środkami tymi są elektroniczna kontrola miejsca pobytu, terapia, terapia uzależnień oraz pobyt w zakładzie psychiatrycznym. Szczegółowe kwestie ich dotyczące zawierają art. 93a–93g Kodeksu karnego.

Jeśli chodzi o ich znaczenie oraz o szczegóły poszczególnych z nich, to przykładami najnowszych odniesień do nich są opracowania Marka Mozgawy²⁶, Anety Wilkowskiej-Płóciennik²⁷ i Igora Zgolińskiego²⁸. Z racji ograniczonych ram objętościowych niniejszego opracowania nie sposób odnieść się do nich poza zwróceniem uwagi na dwutorowość Kodeksu karnego, która wyraża się właśnie w funkcjonowaniu środków zabezpieczających obok kar. Jednak, co słusznie podkreśla Lech Gardocki, odgrywają one nieproporcjonalnie małą rolę w porównaniu z rolą odgrywaną przez kary²⁹, choć nie można jej jako takiej umniejszać, w tym co do ich znaczenia dla przeciwdziałania przemocy domowej.

Niewypełnianie obowiązków związanych z orzeczonymi środkami zabezpieczającymi jest przestępstwem z art. 244b § 1 Kodeksu karnego, które jest zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. W porównaniu z ustawowym zagrożeniem za przestępstwo z art. 244 Kodeksu karnego w przypadku tego przestępstwa jest ono niskie, co nie wydaje się być uzasadnione. Dlatego też warto postulować jego zwiększenie czy nawet ujednolicenie w tym zakresie.

Marek Mozgawa wskazuje, że przestępstwo to ma charakter indywidualny, gdyż może je popełnić jedynie osoba, wobec której orzeczono któryś z tych środków. Autor ten jest zdania, że przedmiotem ochrony jest tu prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w zakresie respektowania rozstrzygnięć sądów nakładających wobec sprawców środki zabezpieczające³⁰. Tak samo uważają Krzysztof Wiak³¹ oraz Aleksander Herzog³². Konsekwentnie do odniesień do innych czynów zabronionych w przedmiotowym zakresie przyjąć trzeba, że dalszym przedmiotem ochrony jest także dobro osób doznających przemocy domowej, gdyż zastosowanie się przez jej sprawcę do środków zabezpieczających w aktualnej czy dalszej perspektywie przed nim ich chroni.

²⁶ M. Mozgawa, *Środki zabezpieczające*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 394–419.

²⁷ A. Wilkowska-Płóciennik, *Środki zabezpieczające*, [w:] R.A. Stefański (red.), op. cit., s. 678–706.

²⁸ I. Zgoliński, *Środki zabezpieczające*, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), op. cit., s. 554–581.

²⁹ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2023, s. 214.

³⁰ M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] M. Mozgawa (red.), op. cit., s. 976.

³¹ K. Wiak, *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), op. cit., s. 1387.

³² A. Herzog, op. cit., s. 1716–1717.

Podsumowanie

Sprawcy przemocy domowej mogą być zobowiązani do wypełniania nakazów i zakazów w postaci wyprowadzenia się ze wspólnie zajmowanego mieszkania, jak też niekontaktowania się z pokrzywdzonymi oraz niezbliżania się do nich i do miejsc, gdzie oni przebywają. Nadto mogą być na nich nakładane obowiązki w postaci udziału w programach, mających na celu zmianę ich postawy wobec najbliższych w kierunku niestosowania wobec nich przemocy. Aby środki te miały szanse być jak najbardziej skuteczne, potrzeba „wzmocnienia” ich zagrożeniem lub zastosowaniem odpowiedzialności karnej wobec osób, które z jakichkolwiek względów się do nich nie stosują. Ta ma postać wykroczeń i przestępstw, co wymaga oceny pod kątem zasadności przedmiotowej dychotomii. Jest bowiem tak, że istota przedmiotowych nakazów i zakazów, niezależnie od czasu ich stosowania, jest dokładnie taka sama – jest nią ochrona osób doznających przemocy domowej, wobec czego nie ma żadnego znaczenia, czy decydują o nich Policja, Żandarmeria Wojskowa, czy sąd, a nawet nie ma większego znaczenia, czy dotyczą one osoby stosującej przemoc nieskazanej czy skazanej za przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby najbliższej, zwłaszcza za przestępstwo znęcania się nad taką osobą z art. 207 Kodeksu karnego. Jednak dekontrawencjonalizacja aktualnych wykroczeń w tym obszarze jako przestępstw byłaby podejściem zbyt rygorystycznym, choć warto pamiętać o takiej możliwości, na wypadek gdyby wykroczeniowe podstawy odpowiedzialności karnej sprawców przemocy domowej nie działały zgodnie z ich założeniami, tj. dostatecznie mobilizując ich do stosowania się do przedmiotowych nakazów i zakazów.

Nadto potrzebne jest zaostrzenie kar za wykroczenie z art. 66c Kodeksu wykroczeń poprzez „dodanie” do ustawowego nimi zagrożenia kary aresztu. W perspektywie przemocy domowej, a i pewnie szerszej, za zasadne przyjąć trzeba także zwiększenie ustawowego zagrożenia karami za przestępstwo niestosowania się przez jej sprawców do środków zabezpieczających.

Być może warto rozważyć także rozszerzenie katalogu czynów zabronionych, za które powinny odpowiadać osoby stosujące przemoc domową. Czynem takim, jednak pod warunkiem wprowadzenia obowiązku współpracy z Policją w ramach procedury „Niebieska karty” oraz współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi i ich grupami diagnostyczno-pomocowymi, powinno być zachowanie polegające na braku takiej współpracy, oczywiście pod warunkiem precyzyjnego zakreślenia ram takiego obowiązku. Zaniechanie takie mogłoby być wykroczeniem. Wszystko po to, aby ochrona osób doznających przemocy domowej była jak najszersza *de iure* i jak najbardziej skuteczna *de facto*. O tym drugim jej przymiocie decydować powinny faktyczne możliwości i starania ujawniania sprzecznych z prawem zachowań sprawców takiej przemocy, polegające na nieprzestrzeganiu nakazów i zakazów wobec nich stosowanych. Wszak

to nie surowość przepisów prawnych w tym zakresie – tak samo, jak w każdym innym przypadku – lecz nieuchronność odpowiedzialności karnej może być tym, co przesądzać będzie o losie osób doznających przemocy domowej i zmianie postaw osób ją stosujących.

Wykaz literatury

- Budniak-Rogała A., *Postępowanie w przedmiocie odizolowania osoby stosującej przemoc w rodzinie od osób dotkniętych tą przemocą (art. 560² i n. KPC) – zagadnienia wybrane*, [w:] J. Jagieła, R. Kulski (red.), *Symbolae Andreae Marciniak dedicate. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Marciniakowi*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Budyn-Kulik M., *Wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym*, [w:] P. Daniluk (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Gardocki L., *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Gumowska I., *Skala i struktura zjawiska przemocy w rodzinie*, [w:] Ł. Wirkus, P. Kozłowski (red.), *Przemoc w rodzinie – ujęcie interdyscyplinarne*, Impuls, Kraków 2017.
- Herzog A., *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Jagieła J., *Nakazanie przez Policję osobie stosującej przemoc w rodzinie opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, [w:] J. Jagieła, R. Kulski (red.), *Symbolae Andreae Marciniak dedicate. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Marciniakowi*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Karaźniewicz J., Kotowska M., *Police barring order as a means of protecting victims of domestic violence in polish legal system*, „Prawo w Działaniu” 2023, nr 53.
- Misiąg M., *Przemoc w rodzinie*, [w:] B. Szluz, M. Bozacka (red.), *Wybrane kategorie problemów społecznych*, Wyd. UR, Rzeszów 2017.
- Mozgawa M., *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Mozgawa M., *Środki zabezpieczające*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Piskozub P., Wrona G., *Przeciwdziałanie przemocy domowej – analiza zmian*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Ratyński W., *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, Difin, Warszawa 2003.
- Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy domowej. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Stefański R.A., *Środki karne*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Szeleszczuk D., *Środki karne*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Wiak K., *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Wilkowska-Plóciennik A., *Środki zabezpieczające*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2023.

- Zalewski W., *Środki karne*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna. Art. 1–116*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Zgoliński I., *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Zgoliński I., *Środki zabezpieczające*, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Ziółkowska A., *Środki karne*, [w:] V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

Summary

Criminal liability of perpetrators of domestic violence for non-compliance with orders, prohibitions, and obligations imposed on them in connection with its enforcement

Keywords: law, domestic violence, victim, perpetrator, offence, crime, criminal liability.

Perpetrators of domestic violence are ordered to leave the apartment shared with the victims, as well as prohibited from approaching or contacting them. Failure to comply with them constitutes an offence when they are imposed under the Police Act and the Act on Counteracting Domestic Violence. The same applies to perpetrators' failure to participate in programs aimed at changing their behaviour. Failure to comply with such orders and prohibitions by perpetrators of the crime of abuse of a loved one is a crime, just as evasion of protective measures imposed in connection with domestic violence is a crime. The aim of the article is to analyze these prohibited acts from a comprehensive subject perspective based on the formal and dogmatic method.